

**कारागृह निर्मित वस्तुंच्या खरेदीची मागणी
कारागृह विभागाकडे नोंदविण्याबाबत.**

महाराष्ट्र शासन

गृह विभाग

परिपत्रक क्र. एमएजे २००२/ २/ सीआर-८/ पीआरएस-२

मंत्रालय, मुंबई ४०० ०३२, दिनांक: ३१ मार्च, २००४

पहा : १) शासन पत्र गृह विभाग क्र. एमएजे २००२/ २/ सीआर-८/ पीआरएस-२,

दि. १७.६.२००२.

२) शासन पत्र गृह विभाग क्र. एमएजे २००२/ २/ सीआर-८/ पीआरएस-२,

दि. २३.९.२००२.

३) शासन निर्णय गृह विभाग क्र. एमएजे ०१२१/ ८/ सीआर- १३० ब/

पीआरएस-२, दि. २६.६.२००३.

४) विशेष पोलीस महानिरीक्षक व कारागृह महानिरीक्षक, महाराष्ट्र राज्य, पुणे

यांचे पत्र क्र. उद्योग/ ०३/ कस-६, दि. १८.७.२००३.

५) गृह विभागाचे परिपत्रक क्रमांक एमएजे २००२/२/सीआर-८/पीआरएस-२,

दि. ११ सप्टेंबर, २००३.

परिपत्रक :- कारागृहातील बंधाचे सामाजिक व आर्थिक पुनर्वसन करणे या उद्देशाने कैद्यांना काम मिळण्याच्या दृष्टीने सिध्दपराय बंधांना कारावासाच्या काळात निरनिराळ्या उद्योगांच्याचे प्रशिक्षण दिले जात असून त्यांनी उत्पादीत केलेल्या वस्तुंना बाजार पेठ व कैद्यांना काम मिळण्याच्या दृष्टीने शासनाने ७० वस्तूंना आरक्षण दिले आहे. त्याचप्रमाणे ना. सर्वोच्च न्यायालयाने कैद्यांचे मुलभूत हक्क अबाधित राखण्याबाबत सर्व राज्यांना सूचना दिलेल्या आहेत. म्हणून त्या वस्तू शासकीय/निमशासकीय इ. संस्थांनी कारागृहाकडूनच/करणे बंधकारक केलेले आहे. याबाबत शासनाने वेळोवेळी कैद्यांना काम मिळण्यासाठी कारागृह उत्पादीत वस्तुंची मागणी/खरेदी करण्याबाबत आदेश काढूनही त्यांस आवश्यक तसा प्रतिसाद मिळत नसून त्यांची प्रगतीदायक अंमलबजावणी होत नाही. परिणामी कैद्यांना काम व त्यांच्या कुटुंबियांना सहाय्य करण्यासाठी आर्थिक मदत होत नाही. तसेच पुरेशा मागणीअभावी कारागृह निर्मित वस्तू सादून राहणे उद्योग ठप्प होणे, बंधांना रोजगार न मिळणे त्यामुळे कैद्यांच्या न्यायालयीन तक्रारी वाढणे व शासनाने उत्पादित घट होणे या बाबींना कारागृह विभागास सामोरे जावे लागत आहे. तसेच शिक्षा झालेल्या कैद्यांना नियमित काम देण्याबाबत ना. उच्च न्यायालयाने आदेश दिलेला असल्याने त्या क्षेपमान न होता त्यांचे पालन करणे, तसेच कैद्यांना काम व त्यांच्या कुटुंबियांना आर्थिक मदतीसाठी सहाय्य करणे ही जबाबदारी शासनाची आहे.

३. कारागृह निर्मित वस्तुंची खरेदी / मागणी करण्याबाबत विभागाच्या उक्त संदर्भाधीन क्र. १ व २ च्या पत्रांमध्ये सर्व मंत्रालयीन विभागांना विनंती केलेली असून बंधांचे सामाजिक व आर्थिक पुनर्वसन करणे व कारागृहाचा उद्योग वाढविण्याच्या दृष्टीने उक्त क्र. ३ च्या शासन निर्णयाद्वारे कारागृह उत्पादकांचे सुसवात केलेली असून, कारागृहातील वस्तुंच्या उत्पादनात लक्षणीय वाढ झालेली आहे तसेच कारागृह वस्तु निर्मिती संदर्भात नवीन तंत्रज्ञानाचे प्रशिक्षण अध्यायावत यंत्रसामुग्री इत्यादींची उभारणी केली असून देखील कारागृह निर्मित वस्तुंची मागणी कारागृह विभागाकडे नोंदविण्यात आवश्यक तितका प्रतिसाद शासकीय/निमशासकीय संस्थांकडून कारागृह विभागास मिळत नाही. म्हणून याबाबत गृह (कारागृह) विभागाच्या उक्त क्र. ५ च्या परिपत्रकान्वये सर्व मंत्रालयीन विभागांना त्यांच्या नियंत्रणाखालील सर्व क्षेत्रिय कार्यालयांना सूचना देण्याबाबत कळविले आहे.

भा. राज्यपाल, महाराष्ट्र राज्य यांनी दि. १२.०१.२००४ रोजी नागपूर कारागृहास भेट दिली असून, सदर भेटीच्या अहवालातील त्यांनी केलेल्या शिफारशींमध्ये सर्व शासकीय कार्यालयांनी कोणत्याही अटी न ठेवता कारागृह विभागाकडे कारागृह निर्मित वस्तुंची खरेदी/मागणी करण्याची शिफारस केली आहे. त्या अनुषंगाने सर्व मंत्रालयीन विभागांना पुनरुच्च विनंती करण्यात येते की, त्यांनी व त्यांच्या नियंत्रणाखालील सर्व विभाग प्रमुख/ कार्यालय प्रमुख तसेच तार्वकनिक उपक्रम/ महामंडळे/ मंडळे इत्यादींनी त्यांच्या मागण्या कारागृह विभागाकडे नोंदविण्याबाबत आवश्यक त्या सूचना घाब्यात व स्वाधी प्रत विभागास पाठवावी.

महाराष्ट्राचे राज्यपाल यांच्या आज्ञेनुसार व नावाने.

(हस्ताक्षर)

(ए. ना. माळी)

कार्यासन अधिकारी, गृह विभाग, महाराष्ट्र शासन

प्रति

- १० सर्व मंत्रालयीन विभागाचे सचिव,
- १ विभाग पोलीस महानिरीक्षक, कारागृह महानिरीक्षक, महाराष्ट्र राज्य, पुणे
- १ कारागृह उच्च महानिरीक्षक (मुख्यालय), महाराष्ट्र राज्य, पुणे
- १ कारागृह उच्च महानिरीक्षक, मुंबई/ नागपूर/ औरंगाबाद/ पुणे/ अमरावती/ नासिक.
- १ अपर मुख्य सचिव (गृह) यांचे स्वीकृत सहाय्यक
- १ सचिव (उद्योग), उद्योग, कर्जा व कामगार विभाग, मंत्रालय, यांचे स्वीकृत सहाय्यक